

Віталій ВДОВІЧЕН

*декан, юридичний факультет
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича,
доктор юридичних наук, доцент*

НАЛЕЖНІСТЬ ВИБОРЧОГО СПОРУ ДО ЮРИСДИКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДУ: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ

Визначальною ознакою для справи з метою визначення її приналежності до адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин. Захист невід'ємного виборчого права вільного вибору представників влади – це одне із багатьох завдань адміністративного судочинства у сфері захисту виборчих прав громадян. Так, адміністративний суд здійснює свого роду судовий контроль за дотриманням виборчих прав громадян України шляхом розв'язування виборчих спорів, і від розуміння правової природи, структури, сутності зазначених спорів залежить ефективність їх розгляду та вирішення.

Високий рівень конфліктності під час виборчого процесу зумовлює пильну увагу суспільства, законодавця, міжнародної спільноти та науковців з приводу визначення належності виборчого спору до юрисдикції адміністративного суду. Тому і основне завдання держави як інструмента публічного управління – це створення дієвого механізму врегулювання виборчих спорів, який дасть можливість проводити демократичні вибори. І звичайно, що найефективнішим способом врегулювання виборчих спорів є судовий розгляд [1, с. 192].

І тому для практики адміністративного судочинства принципово важливо застосовувати однозначні критерії оцінки належності виборчих спорів до: 1) публічного юридичного спору; 2) юрисдикції адміністративних судів. Такі критерії – постійне і незмінне універсальне мірило (інструмент визначення) належності спору до юрисдикції адміністративного суду. Про належність (неналежність) конкретного виборчого публічно-правового спору до юрисдикції адміністративного суду, її відмежування від інших видів судової юрисдикції (найчастіше конституційної юрисдикції) можна стверджувати за наявності цілої сукупності зовнішніх ознак публічно-правових відносин, що стали причиною виникнення такого (виборчого) спору.

Якщо розглядати «виборчий спір» лише з позиції «правового спору», то це є правовідносини, суб'єкти яких мають певні суперечності (як об'єктивного, так і суб'єктивного характеру) у правовій площині. Суб'єкти у взаємодії один з одним переслідують свої цілі, які можуть суперечити або взаємно виключати одна одну.

Або ж, наприклад, це такий тип правовідносин, який характеризується наявністю суперечностей сторін, які були викликані конфліктом інтересів у ракурсі законності та обґрунтованості дій суб'єктів правовідносин (див. [2, с. 8]). Такі визначення не мають онтологічного змісту, їх можна застосувати до багатьох видів спорів, а не лише до виборчих спорів. Тому для визначення належності виборчого спору до адміністративної юрисдикції досить складно застосувати такий підхід – він методологічно хибний, оскільки не визначає правову природу такого спору з метою встановлення приналежності до конкретної судової юрисдикції.

Неможливо оминати розуміння дефініції «виборчі спори» у контексті взаємозв'язку із категорією «публічно-правовий спір». Пункт 2 частини першої статті 4 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАСУ) визначає ознаки публічно-правового спору [3]. Тому, враховуючи їх, можна окреслити ознаки виборчого спору як різновиду публічно-правового спору. До таких відносимо: наявність публічного інтересу; одна сторона із сторін спору здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виникає у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій; спір виник у зв'язку із порушенням її прав у такому процесі з боку суб'єкта владних повноважень або іншої особи; хоча б одна зі сторін є суб'єктом виборчого процесу або процесу референдуму – розглядається та вирішується ця категорія справ у спеціальному порядку. Таким чином, за всіма ознаками виборчий спір належить до групи публічно-правових спорів, але із притаманними лише йому ознаками.

Розглядаючи виборчий спір як предмет адміністративного судочинства, варто зазначити, що це, в першу чергу, правовий конфлікт, вирішення якого здійснюється у адміністративному суді на основі положень Кодексу адміністративного судочинства України за зверненням спеціальних суб'єктів, виникнення цього спору обмежено часом виборчого процесу чи процесу референдуму, і він пов'язаний з порушенням виборчого законодавства суб'єктами, які, відповідно до законодавства, можуть нести відповідальність за це порушення.

Про належність (неналежність) конкретного публічно-правового спору до юрисдикції адміністративного суду, її відмежування від інших видів судової юрисдикції можна судити за чіткою сукупністю наявності зовнішніх ознак публічно-правових відносин, з яких цей спір виник. Саме такі ознаки і є критеріями поширення адміністративної юрисдикції. Відсутність принаймні одного з таких критеріїв унеможливорює висновок про належність конкретного виборчого публічно-правового спору до юрисдикції адміністративного суду. Критеріями належності виборчого спору до адміністративної юрисдикції є: 1) встановлення публічно-правового (адміністративно-правового) характеру відносини; 2) рішення, дії, бездіяльність суб'єктів владних повноважень або виконання носіями публічних повноважень обов'язків, передбачених виборчим законодавством; 3) при-

сутність у спірних виборчих правовідносинах суб'єкта владних повноважень, суб'єкта делегованих повноважень або носія виборчих публічних повноважень; 4) реалізація суб'єктом адміністративного повноваження у сфері виборчого процесу, спір про виборче право чи обов'язок у сфері публічного адміністрування виборів чи референдуму; 5) законодавство, яке закріплює повноваження суб'єктів у сфері публічного адміністрування виборів чи референдуму (адміністративне законодавство чи адміністративна норма, якими врегульовано виборчі спірні правовідносини).

Тому можна стверджувати, що перелічені вище критерії належності виборчих спорів до адміністративної юрисдикції – це первісні відомості про виборчий спір, категорії матеріального (адміністративного та конституційного) права, які належить оцінити учасникам адміністративної справи, їх представникам, адміністративному суду. Готуючись до адміністративного процесу, ці суб'єкти мають бути ґрунтовно обізнані із принциповими положеннями адміністративного права і законодавства.

Якщо ж розглядати семантичний зміст виборчого спору, то тут беззаперечним є звернення, в першу чергу, до КАСУ. Відповідно до пункту 6 статті 19 КАСУ, об'єктом позову до адміністративного суду є «спори щодо правовідносин, пов'язаних з виборчим процесом чи виборчим референдумом» [3]. Але також слід враховувати, що положеннями цієї норми визначено основні темпоральні складники виборчого спору, за якими спір має виникнути під час виборчого процесу, та правовідносини, в яких виник цей спір, мають бути пов'язані з виборчим процесом. Однак варто уточнити, що ми ведемо мову про виборчі спори, що підпадають під юрисдикцію адміністративного суду. Тому, в такому ракурсі, виборчі спори – це правовідносини, які виникають між суб'єктами і характеризуються суперечностями, конфліктними ситуаціями та порушеннями права громадян під час виборчого процесу чи виборчого референдуму і розв'язуються в судовому порядку. Крім того, встановлення факту віднесення виборчого спору до адміністративної юрисдикції не є повністю достатнім якісним критерієм. Потрібно також чітко визначити конкретний суд у системі адміністративних судів, до компетенції якого належить вирішення цього публічно-правового спору: місцевим загальним судам як адміністративним судам, окружним адміністративним судам, апеляційному адміністративному суду в апеляційному окрузі – оскільки першим питанням процесуального характеру, що постає перед особою, яка прийняла рішення звернутися до адміністративного суду для захисту своїх виборчих прав та інтересів, є питання визначення підсудності відповідного виборчого спору.

Отже, визначаючи правову природу виборчого спору з метою встановлення його приналежності до адміністративної юрисдикції, варто звертати увагу на такі моменти: по-перше, виборчий спір в першу чергу є «правовим спором»; по-друге, виборчі спори нерозривно пов'язані із категорією «публічно-правовий спір»,

що тягне за собою застосування усіх аналогічних процесуальних дій; по-третє, виборчий спір виступає предметом адміністративного судочинства; по-четверте, семантичний зміст виборчого спору нормативно закріплюється в Кодексі адміністративного судочинства України. І тому, основними критеріями належності виборчого спору до адміністративної юрисдикції є: встановлення публічно-правового (адміністративно-правового) характеру відносини; рішення, дії, бездіяльність суб'єктів владних повноважень або виконання носіями публічних повноважень обов'язків, передбачених виборчим законодавством; присутність у спірних виборчих правовідносинах суб'єкта владних повноважень, суб'єкта делегованих повноважень або носія виборчих публічних повноважень; реалізація суб'єктом адміністративного повноваження у сфері виборчого процесу, спір про виборче право чи обов'язок у сфері публічного адміністрування виборів чи референдуму; законодавство, яке закріплює повноваження суб'єктів у сфері публічного адміністрування виборів чи референдуму (адміністративне законодавство чи адміністративна норма, якими врегульовано виборчі спірні правовідносини).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сьох К. Механізми вирішення виборчих спорів в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 192-197. DOI: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2019.6.35>.
2. Ківалов С.В. Виборчий спір як різновид публічно-правового спору. *Наук. праці Нац. Ун-ту «Одеська юридична академія»*. 2011. Т. 10. С. 7-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nponyua_2011_10_3.
3. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон від 06.07.2005 № 747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>.